

طرح قانون اساسی

برای گذار دموکراتیک

در ایران

مقدمه‌ای بر طرح قانون اساسی جمهوری انتقالی ایران

به منظور پیشگیری از خطر فروپاشی دولت در صورت تغییر رژیم، طرح قانون اساسی «جمهوری انتقالی ایران» که توسط گروه «وکیلان» ارائه شده است، از یک سو بر آن است تا کشور را به نهادهای لازم جهت اجرای تدابیر ثبات‌بخش سیاسی، اقتصادی و امنیتی مجهز نماید و از سوی دیگر، فرآیند دموکراتیزاسیونی را که مورد خواست ملت ایران است، آغاز کند.

این متن که هدف آن اجرا در بازه زمانی میان سقوط جمهوری اسلامی تا لازم‌الاجرا شدن قانون اساسی مصوب مجلس مؤسسان و همه‌پرسی عمومی است، بر گرد پنج ارزش بنیادین استوار گشته است:

- مردمسالاری (دموکراسی)
- شفافیت
- ثبات
- بازسازی اعتماد شهروندان نسبت به دولت
- توسعه فرهنگ نوین شهروندی و سیاسی

این ارزش‌ها همان اصولی هستند که باید در آینده سیاسی و نهادی ایران، الهام‌بخش اقدامات مقامات و برگزیدگان ملت باشند.

وکلاي گروه «وکیلان» برای نیل به این اهداف، از فرهنگ حقوقی فرانسه الهام گرفته‌اند؛ همان فرهنگی که قوانین ایران از اواخر قرن نوزدهم، به‌ویژه از زمان اجرای قانون اساسی ۱۹۰۶ (مشروطه) و قانون مدنی ۱۹۳۳ (۱۳۱۲ خورشیدی)، از آن نشأت گرفته است. آن‌ها همچنین از اندیشه‌های توسعه‌یافته توسط شاهزاده رضا پهلوی در طول ۴۷ سال مبارزات ایشان در راه دموکراسی و حقوق بشر بهره جسته‌اند.

۱ شکل برگزیده برای رژیم انتقالی، «جمهوری» است. با توجه به اینکه پادشاهی نظامی است که خود وارث آن شاهزاده رضا پهلوی، خواهان به رأی عمومی گذاشته شدن آن است، جمهوری تنها نظامی است که می‌تواند چارچوبی نهادی برای گذار دموکراتیک فراهم آورد. این الگو همچنین سازماندهی اعمال قدرت را بدون زیر سؤال بردن مشروعیت کسانی که امانت‌دار آن هستند، میسر می‌سازد.

در این راستا، و برای تأکید بر این واقعیت که انتخاب نوع رژیم نهایی نیست، این طرح تصریح می‌دارد که این جمهوری، «انتقالی» است:

«قانون اساسی جمهوری انتقالی ایران»

۲ این طرح در مقدمه خود، حقوق بنیادین شهروندان ایران را که الهام‌گرفته از مبارزات سده اخیر آنان برای دموکراسی است، یادآوری و بازتأیید می‌کند: حق تعیین سرنوشت، برابری میان زنان و مردان، جدایی دین از سیاست (لایسیته)، آزادی بیان، حق تجمع در انجمن‌ها و اتحادیه‌ها، احترام به میراث فرهنگی و حفاظت از محیط زیست.

این طرح، ریاست جمهوری انتقالی را به شاهزاده رضا پهلوی می‌سپارد. همچنین برگزاری انتخابات برای یک «سنای مشورتی» و انتصاب شخصیت‌ها در یک «شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی» را پیش‌بینی کرده است. بدین ترتیب، این طرح ضمن تثبیت نقش هدایت‌گری شاهزاده رضا پهلوی، به ضرورت وجود نهادی نماینده‌ی جریان‌های سیاسی کشور (سنای مشورتی) و نهادی مختص به ارائه اطلاعات شفاف در موضوعات مرتبط با زندگی روزمره ایرانیان (شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی) پاسخ می‌دهد.

در اینجا، ارزش‌های دموکراسی، شفافیت و ثبات در پیوندی همگرا قرار می‌گیرند.

۳ هدف از انتخابات سنای مشورتی، باززایی حیات سیاسی ایران در قالب یک پارلمان نوین، با احزاب سیاسی و ایده‌های تازه، همسو با آرمان‌های ملت ایران و واقعیت‌های جهان امروز است.

این انتخابات به شهروندان ایرانی امکان می‌دهد تا در فضای گفتمان عمومی نوین مشارکت جسته و بدین‌سان، روح آزادی سیاسی، آزادی بیان و شفافیت دموکراتیک را تقویت کنند. در نهایت، این انتخابات جریان‌های سیاسی کشور را ترسیم خواهد کرد که هم برای درک شهروندان از چالش‌های سیاسی کشور و هم برای دولت‌های خارجی که مایل به همکاری با ایران در زمینه‌های مختلف هستند، سودمند خواهد بود.

همچنین پیش‌بینی شده است که یک «شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی» متشکل از متخصصان منصوب گردد تا به موضوعات اجتماعی پرداخته و گزارش‌هایی قابل دسترسی برای عموم تهیه نماید. با پرداختن به پرسش‌هایی نظیر بیکاری فارغ‌التحصیلان جوان، بحران آب و خشکسالی، انقراض برخی گونه‌های جانوری، ساخت‌وسازهای غیرمقاوم در برابر زلزله، نابرابری‌های منطقه‌ای در حوزه‌های بهداشت، آموزش و زیرساخت‌ها و غیره، این شورا اطلاعات دقیقی را در مورد چالش‌های ملی که نهادهای سیاسی ملزم به رسیدگی به آن‌ها هستند، در اختیار شهروندان و برگزیدگان قرار می‌دهد.

فعالیت این شورا همچنین مشوق توسعه کنشگری مدنی و شهروندی از طریق ایجاد انجمن‌ها و اتحادیه‌هایی خواهد بود که هدفشان تمرکز بر مسائل مرتبط با مطالعات و مشاوره‌های این شورا است.

اقدامات سنای مشورتی و شورای مذکور، در توسعه فرهنگ نوین شهروندی و سیاسی حول محور موضوعات نوین اجتماعی نقش ایفا خواهند کرد. این اقدامات همچنین به بازسازی اعتماد شهروندان نسبت به دولت، پس از دورانی طولانی که دولت به دلیل سیاست‌های توتالیتر و ضدایرانی خود مورد بی‌اعتمادی بود، کمک خواهد کرد.

۴ اداره امور کشور به یک «دولت وفاق ملی» سپرده می‌شود که در رأس آن نخست‌وزیری قرار دارد که اختیاراتش معطوف به اجرای اصلاحات اضطراری است. به منظور میسر ساختن اجرای این اصلاحات، دولت از طریق «فرمان‌نامه‌های قانونی» و نه قوانین عادی عمل خواهد کرد؛ امری که به دولت اجازه می‌دهد بدون انتظار برای رأی موافق سنای مشورتی، گام بردارد. با این حال، فرمان‌نامه‌های صادر شده باید به تصویب نخستین پارلمانی برسد که تحت رژیم قانون اساسی جدید (مصوب مجلس مؤسسان و همه‌پرسی) انتخاب می‌شود.

اداره کشور از طریق فرمان‌نامه‌ها به نیاز «ثبات» در دوره انتقالی پاسخ می‌دهد و الزام پارلمان اول به تصویب این فرمان‌نامه‌ها برای حفظ آن‌ها در نظم حقوقی داخلی، به نیاز «دموکراسی» پاسخ می‌گوید.

۵ توسعه فرهنگ سیاسی نوین پایبند به اصل «حاکمیت قانون»، مستلزم ایجاد شیوه‌های جدید داوری سیاسی است. تشکیل یک «شورای قانون اساسی مشورتی» با هدف تجهیز دولت به نهادی است که مأموریت آن حل اختلافات میان نهادها و اظهارنظر درباره انطباق هنجارها با حقوق بنیادین شهروندان باشد.

ماهیت مشورتی این شورا به دولت اجازه می‌دهد در موارد لزوم از تصمیمات آن فراتر رود، مشروط بر اینکه به حقوق بنیادین بشر، کرامت و تمامیت جسمانی و معنوی او آسیبی وارد نشود.

هر فرمان دولتی که علی‌رغم تصمیم شورای مشورتی قانون اساسی مبنی بر عدم انطباق به اجرا درآمده باش، با لازم‌الاجرا شدن قانون اساسی‌ای که توسط مجلس مؤسسان ارائه شده و به وسیله مردم در همه‌پرسی به تصویب رسیده است، لغو خواهد شد.

وجود نهادهی مختص به نظارت بر قانون اساسی، از تمامی ارزش‌های بنیادین مورد حمایت گروه «وکیلان» محافظت می‌کند:

- **دموکراسی:** زیرا از اراده بیان‌شده توسط ملت صیانت می‌کند.
- **شفافیت:** زیرا این نهاد غیرحزبی است و بر اساس موازین حقوقی قضاوت کرده و آن را به اطلاع عموم می‌رساند.
- **ثبات:** زیرا از حقوق همگان بر پایه اصول بنیادین یکسان محافظت می‌نماید.
- **بازسازی اعتماد شهروندان نسبت به دولت:** زیرا طرفینی که به آن رجوع می‌کنند، اقتدار تصمیماتش را به رسمیت می‌شناسند.
- **توسعه فرهنگ سیاسی و شهروندی:** زیرا مشوق ارتقای بحث‌های سیاسی به سطح حقوق بنیادین شهروندان است.

۶ دادستان کل ملت سیاست کیفری دولت را هدایت می‌کند، خواه در پرونده‌های حقوق عمومی و خواه در امور مربوط به دادخواهی در دوران انتقالی.

هدف، اصلاح سیستمی است که توسط جمهوری اسلامی مستقر شده و از مرجع قضایی برای ایجاد فرهنگ بی‌اعتمادی میان شهروندان جهت نظارت بهتر بر آنان استفاده کرده است. مجازات‌های حبس ناشی از بدهی‌های حقوقی و تجاری، نمونه‌ای از این تصمیمات است که فضای سوءظن را میان شهروندان ترویج می‌دهد.

دادستان کل ملت، مرجع واقعی جهت‌دهی به اقدامات قضایی خواهد بود و اقتدار دولت را باز خواهد یافت.

بدین ترتیب:

- از آنجا که تصمیم‌های او بر اساس قانون اتخاذ خواهند شد، او در خدمت ارزش ثبات خواهد بود.
- با نفی هرگونه استبداد و خودسری در اقدامات خود، به اعتماد شهروندان به دولت خدمت می‌کند.
- با ارائه استدلال برای تصمیمات خود، به ارزش شفافیت خدمت می‌کند.

علاوه بر این، دادستان کل ملت، اقدامات قضایی علیه کسانی که با رژیم جمهوری اسلامی همدستی کرده‌اند را رهبری خواهد کرد.

قانون اساسی پیش‌بینی می‌کند که او بتواند جهت‌گیری رسیدگی به پرونده‌های متهمانی را که اقداماتشان در صلاحیت «دیوان کیفری بین‌المللی»، «دادگاه ویژه ایران» یا «کمیسیون حقیقت و مصالحه» است، تعیین نماید. این سه رویکرد ممکن، با هدف پیشبرد یک فرآیند قضایی پذیرفتنی برای ملت، در کنار بازاندیشی ملی درباره تاریخ گذشته ایران، طراحی شده است.

در نتیجه؛ تلاطم‌های سیاسی که ایران به‌ویژه در قرن بیستم شاهد آن بوده، تنها به دلیل نارسایی در اهداف اعلام‌شده توسط نهادها به وقوع پیوسته است.

چه در انقلاب مشروطه ۱۲۸۵ (۱۹۰۶)، چه در اشغال ایران توسط نیروهای بریتانیا و سقوط رضاشاه بزرگ، چه در اشغال آذربایجان، چه در بحران قانون اساسی سال ۱۳۳۲ (۱۹۵۳)، چه در تروریسم گروهک‌های تندرو و چه در ائتلاف‌های نامتجانسی که به استقرار جمهوری اسلامی انجامید، نهادهای حکومتی ایران هیچ‌گاه آن‌چنان ریشه‌دار و استوار نبوده‌اند که به آخرین پناهگاه و مرجع اعتماد هر شهروند ایرانی تبدیل شوند.

مجموعه مقررات قانون اساسی در طرح پیشنهادی گروه «وکیلان»، پاسخگوی ارزش‌هایی است که برای ماندگاری در طول زمان طراحی شده‌اند تا به پناهگاه همه طرفداران دموکراسی تبدیل گردند. رقابت‌های سیاسی می‌تواند با شدت جریان داشته باشد، بدون آنکه به حقوق سیاسی و آزادی‌های بنیادین شهروندان آسیبی برساند و کشور را به چرخه جدیدی از بی‌ثباتی و خشونت بکشانند.

این است طرح پیشنهادی گروه «وکیلان».

سهند صابر

وکیل دادگستری پاریس، مشاور دیوان کیفری بین‌المللی

لادن تاج‌بخش

وکیل دادگستری آنژ، رئیس کانون وکلای آنژ

شاپرک صالح

وکیل دادگستری پاریس

فیلیپ آزاوو

وکیل دادگستری پاریس

با حمایت:

شیرین خاکسار

سینا عابدی

سه‌ند صابر

وکیل دادگستری پاریس، مشاور دیوان کیفری بین‌المللی

فعالیت حرفه‌ای او به حقوق کیفری عمومی و حقوق کیفری اقتصادی اختصاص دارد.

او در زمینه اندیشه‌ورزی پیرامون مسائل کیفری فعال بوده و مقالات متعددی درباره موضوعاتی چون اصل برائت، راز حرفه‌ای وکیل، خشونت علیه زنان و مسئولیت کیفری سیاستمداران منتشر کرده است.

او در چارچوب کارهای مختلفی که توسط مجلس ملی فرانسه در زمینه ابزارهای مبارزه با خشونت علیه زنان انجام شده، مشارکت داشته و همچنین یکی از وکلای لیگ بین‌المللی مبارزه با نژادپرستی و یهودستیزی بوده است.

او نویسنده اصلی گزارشی است که در سال ۲۰۱۲ توسط شاهزاده رضا پهلوی نزد دادستان دیوان کیفری بین‌المللی تسلیم شد و در آن سرکوب جنبش سبز به عنوان جنایت علیه بشریت توصیف شده است. وی همچنین نویسنده اصلی گزارشی است که در سال ۲۰۲۳ توسط شاهزاده رضا پهلوی منتشر شد و به امکان درج نام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در فهرست سازمان‌های تروریستی اتحادیه اروپا می‌پردازد.

مجلات لو پوئن و دسیدور او را چندین سال پیاپی در میان بهترین وکلای کیفری فرانسه معرفی کرده‌اند.

او عضو بنیان‌گذار و سخنگوی جمع «وکیلان» است.

لادن تاجبخش

وکیل دادگستری و رئیس کانون وکلای آنژه، متخصص در حقوق مالکیت فکری.

پس از گذراندن یک دوره تحصیلی دوگانه در رشته‌های ادبیات و حقوق در دانشگاه سوربن (پاریس ۴) و دانشکده نانتر (پاریس ۱۰)، او مدرک کارشناسی ارشد سطح ۲ خود

را. در حقوق مالکیت صنعتی در دانشگاه حقوق استراسبورگ دریافت می‌کند.

در سال ۲۰۱۷، پس از ۱۵ سال فعالیت حرفه‌ای در دفاتر وکالت پاریس، به یک گروه ملی میان‌رشته‌ای از مشاوران حقوقی پیوست و به‌عنوان مدیر شریک (*Managing Partner*) در رأس آن قرار گرفت و مدیریت ۱۷۰ همکار را در ۲۲ دفتر منطقه‌ای بر عهده گرفت.

او در ژانویه ۲۰۲۳ به عضویت شورای کانون وکلای آنژه انتخاب شد و از ۱ ژانویه ۲۰۲۶ به‌عنوان رئیس کانون وکلای این شهر (بِتُونیه) فعالیت خود را آغاز خواهد کرد.

او با حساسیت ویژه نسبت به مبارزه مردم ایران برای بازگشت به یک دموکراسی سکولار در کشور زادگاهش، در چارچوب حزب «ایران نوین» و همچنین انجمن «وکیلان» که از بنیان‌گذاران آن است، فعال می‌باشد.

شاپرک صالح

وکیل دادگستری عضو کانون وکلای پاریس، متخصص در داوری بین‌المللی.

تجربه او شامل اختلافات پس از ادغام و تملک شرکت‌ها همچنین دعاوی در حوزه‌های هوانوردی و صنایع شیمیایی است.

تجربه او حوزه‌های ساخت‌وساز، انرژی، صنایع غذایی، معدن، داروسازی، فضا و مخابرات را نیز در بر می‌گیرد و به پروژه‌هایی در آفریقا، آسیا، اروپا، خاورمیانه و ایالات متحده مربوط می‌شود.

او نمایندگی طیف گسترده‌ای از موکلان را بر عهده داشته است؛ از جمله دولت‌ها، نهادهای عمومی، شرکت‌های بزرگ بین‌المللی نفت، گاز و معدن، گروه‌های پیشروی ساخت‌وساز، یک شرکت هوافضا و شرکت‌های تولید و توزیع برق.

او داوری بین‌المللی، به‌ویژه آیین‌های اجرای احکام، را در چندین دانشگاه معتبر از جمله مدرسه علوم سیاسی پاریس و دانشگاه پاریس دو - پانتئون-آساز تدریس می‌کند.

شاپرک در مهم‌ترین رتبه‌بندی‌های بین‌المللی حضور دارد. او به‌ویژه در فهرست لکسولوژی به‌عنوان «رهبر فکری جهانی» و «رهبر فکری فرانسه» در حوزه داوری شناخته شده است. همچنین نام او در چمبرز گلوبال آمده و در نشریه لگال ۵۰۰ به‌عنوان «شریک نسل آینده» معرفی شده است. نشریه گلوبال آربیتريشن ریویو نیز او را در میان ۴۵ وکیل برتر داوری زیر ۴۵ سال جهان قرار داده است.

او از اعضای بنیان‌گذار مجموعه وکیلان است.

فیلیپ آزاو-ایزدیفر

دکترای حقوق عمومی، استاد
دانشگاه و وکیل عضو کانون وکلای پاریس.

متخصص در حقوق عمومی اداری، او تجربه‌ای مستحکم
در حقوق جمعیت‌های محلی، حقوق خدمات عمومی و
حقوق انتخاباتی کسب کرده است.

در برابر مراجع اداری و قضایی (QPC) او در چارچوب سوالات اولویت‌دار قانون اساسی
فعالیت می‌کند؛ هم در مقام طرح این پرسش‌ها و هم در مقام دفاع از مطابقت
یک مقررۀ قانونی مورد اعتراض با قانون اساسی.

در دانشگاه «پاریس-سیرژی، فیلیپ آزاو-ایزدیفر مسئول تدریس درس‌های حقوق
اساسی، حقوق خدمات عمومی و حقوق زندگی سیاسی است. او سمیناری درباره
دادرسی «سؤال اولویت‌دار قانون اساسی» (QPC) برگزار می‌کند. همچنین مدیریت
مشترک دوره دانشگاهی «لائسیته و اصول جمهوری» را بر عهده دارد.

او از اعضای بنیان‌گذار مجموعه وکیلان است.

در این پروژه، چندین استاد و وکیل فرانسوی و ایرانی دیگر نیز مشارکت داشته‌اند، اما
درخواست کرده‌اند که ناشناس باقی بمانند.

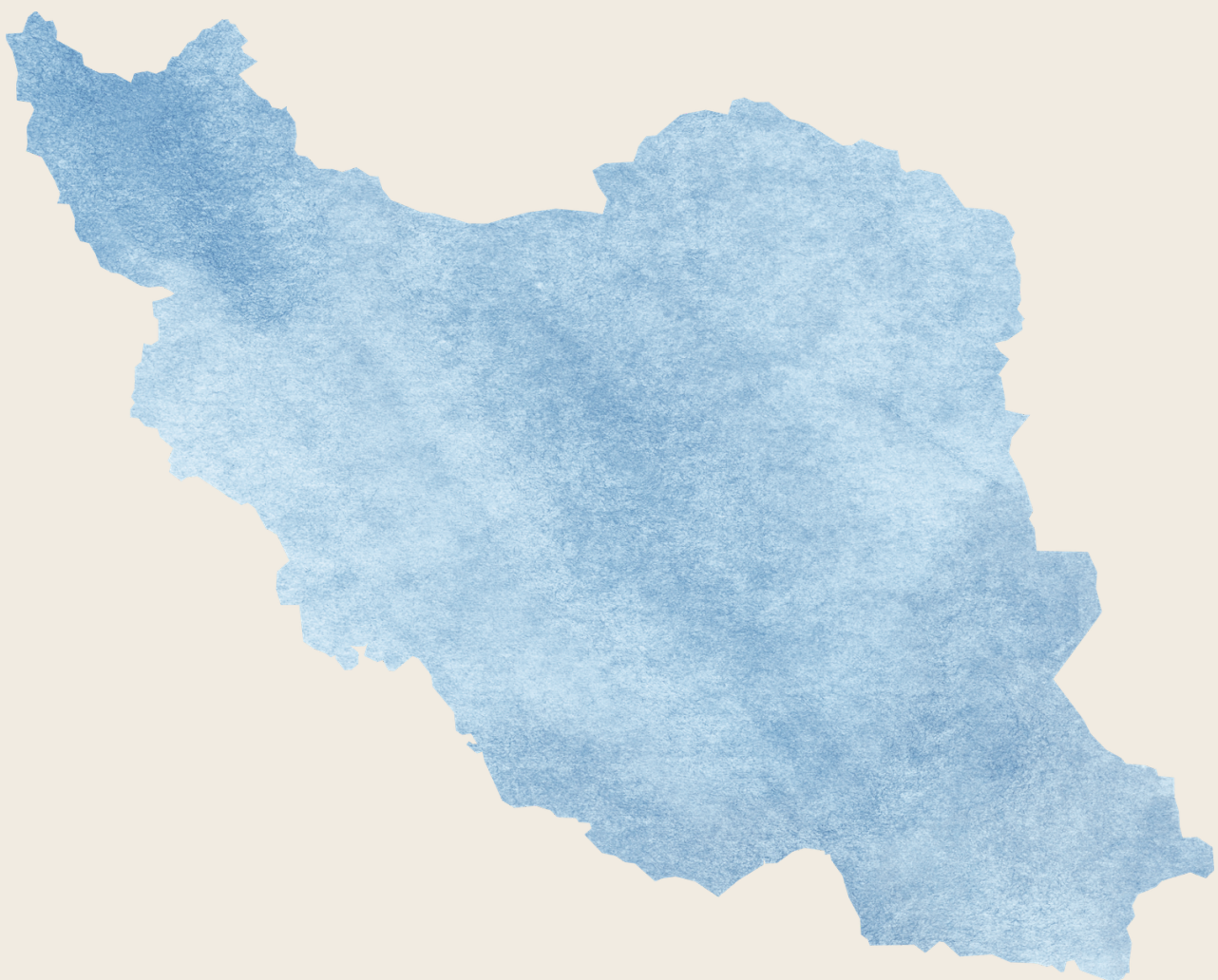
*

در تهیه و ارائه پشتیبانی فنی از این پروژه، افراد زیر مشارکت داشته‌اند:

شیرین خاکسار
سینا آیدی

قانون اساسی جمهوری انتقالی ایران

مقدمه

از همان آغاز تأسیس، جمهوری اسلامی ایران را در مسیر بی‌آبرویی، ورشکستگی اخلاقی، زوال سیاسی، فروپاشی اقتصادی و گسست اجتماعی قرار داد. این نظام با بهره‌برداری ابزاری از دین برای سلب حقوق بنیادین شهروندان ایرانی، همواره ملت را به سوی عقب‌گرد و مخاطرات فزاینده سوق داده است.

در برابر حکومتی که به اجرای سیاستی مبتنی بر خشونت، تحقیر و دروغ اقدام می‌کند، ملت ایران برخاست تا حق کرامت انسانی را به انسان بازگرداند. ملتی متحد در تمامی مؤلفه‌های قومی، مذهبی و اجتماعی خود، مقاومتی مصمم، مدنی و مسالمت‌آمیز را بر پایه نافرمانی مدنی و با هدف تحقق طرحی دموکراتیک، سکولار، کثرت‌گرا و انسان‌محور به نمایش گذاشت.

از این رو، ملت ایران پایبندی خود را به اصول حقوق بشر، مطابق با مفاد اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۹۶۶، اعلام می‌دارد.

ملت ایران همچنین اعلام می‌دارد:

- اصل حمایت از کرامت انسانی؛
- حق ملت ایران در تعیین سرنوشت خویش، مبتنی بر برگزاری انتخابات آزاد، شفاف و ادواری، مطابق با معیارهای مقرر در «اعلامیه معیارهای انتخابات آزاد و منصفانه» شورای بین‌المجالس مورخ ۲۶ مارس ۱۹۹۴؛
- اصل برابری حقوق میان زنان و مردان؛
- اصل سکولاریسم، به معنای جدایی کامل و دقیق امور دینی از امور سیاسی؛
- حق شهروندان برای تشکیل انجمن‌ها و اجتماعات و حق برگزاری تجمعات اعتراضی، در شرایط مقرر به موجب قانون؛
- حق کارگران برای تشکیل اتحادیه‌های صنفی و حق اعتصاب، در شرایط مقرر به موجب قانون؛
- حق شهروندان برای تلاش در جهت پاسداری از میراث فرهنگی و زبانی؛
- تعهد ملت ایران به تلاش برای حفاظت از محیط زیست و گونه‌های زنده و طبیعی.

در راستای تحقق این اهداف، ملت ایران تصدی مقام ریاست جمهوری جمهوری انتقالی را به شاهزاده رضا پهلوی تفویض می‌نماید. این امر با صدور بیانیه‌ای رادیو - تلویزیونی خطاب به ملت، که حداکثر ظرف پانزده روز پس از ورود ایشان به ایران انجام خواهد شد، رسمیت خواهد یافت.

شاهزاده رضا پهلوی بدین‌وسیله متعهد می‌گردد که:

- شورای حکومتی‌ای را منصوب نماید که ایشان را در اجرای اقدامات فوری یاری رساند و مدت مأموریت آن از ۶۰ روز تجاوز نخواهد کرد؛
- در طول این دوره ۶۰ روزه، برگزاری انتخابات مجلس مؤسسان و مجلس مشورتی سنا را سازمان‌دهی نموده و اعضای شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را منصوب نماید؛
- مجلس مؤسسان منتخب را قادر سازد تا ظرف مدت ۱۸ ماه از تاریخ انتخاب خود، پیشنهاد تدوین یک قانون اساسی را ارائه نماید.

دولت انتقالی که توسط شاهزاده رضا پهلوی و در چارچوب شرایط مقرر در این قانون اساسی منصوب می‌گردد، متعهد می‌شود گذار دموکراتیک ایران را با رعایت حقوق بنیادین هر فرد و با اهتمام به مشارکت دادن شهروندان در زندگی عمومی و سیاسی کشورشان به انجام رساند.

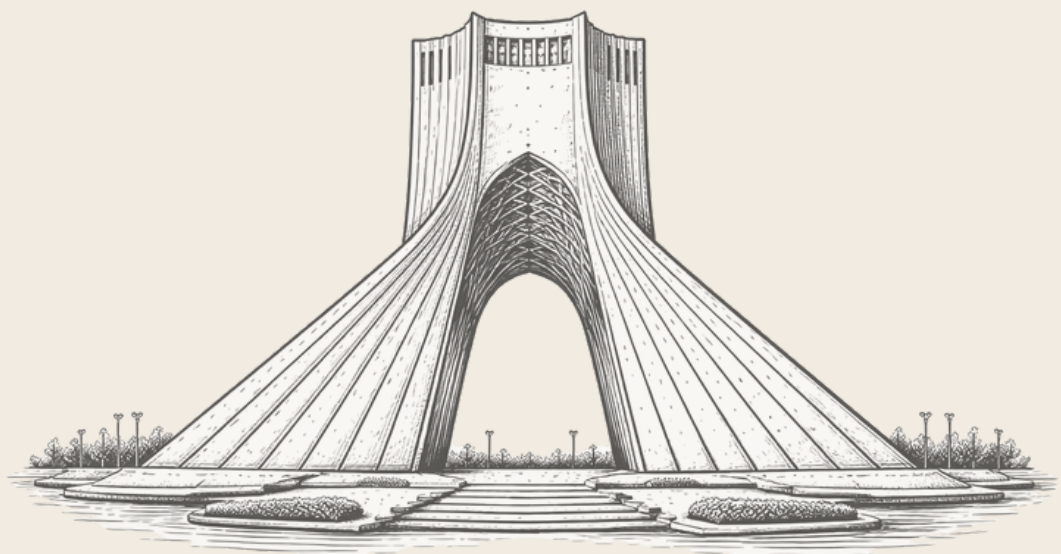
این دولت همچنین متعهد می‌گردد اصلاحات فوری زیر را با اهداف ذیل به اجرا گذارد:

- لغو امتیازات بالفعل و حقوقی ایجادشده توسط جمهوری اسلامی و برقراری مجدد اصل برابری شهروندان در برابر قانون؛
- وضع و استقرار یک قانون مدنی منطبق با اصول مندرج در این مقدمه؛
- ادغام تمامی نیروهای امنیتی در چارچوب پلیس ملی و ارتش ملی؛
- بازگرداندن نظم و امنیت در سراسر کشور؛
- برقراری یک دوره توقف اجرای احکام اعدام؛
- اجرای فرآیند گفت‌وگو و آشتی ملی.
- برقراری گفت‌وگویی آرام، سازنده و مبتنی بر احترام متقابل با تمامی جامعه بین‌المللی، به‌ویژه با کشورهای خاورمیانه، با هدف پایان دادن به انزوای سیاسی، اقتصادی، مالی و تجاری ایران؛
- تضمین ارائه خدمات عمومی رایگان در حوزه سلامت و آموزش، قابل دسترس برای تمامی شهروندان؛
- تأسیس یادمانی برای قربانیان جمهوری اسلامی، با هدف تشویق فعالیت‌های مرتبط با حفظ حافظه تاریخی و پژوهش، که برای پژوهشگران، تاریخ‌نگاران، روزنامه‌نگاران و دانشجویان گشوده باشد.

ملت ایران اعلام می‌دارد که برای دوره انتقالی، از فردای مراسم تنفیذ شاهزاده رضا پهلوی تا تاریخ لازم‌الاجرا شدن قانون اساسی‌ای که توسط مجلس مؤسسان تدوین و به تأیید همه‌پرسی عمومی رسیده باشد، قانون اساسی انتقالی حاضر را اعلام می‌نماید:

طرح قانون اساسی

حاکمیت ملی و مردمی

ریاست جمهوری

نخست وزیر

دولت انتقالی

سنای مشورتی

شورای اقتصادی،
اجتماعی و زیست محیطی

۱

۲

۳

۴

۵

۶

طرح قانون اساسی

مجلس مؤسسان

قوه قضائیه

شورای مشورتی قانون اساسی

دادستان کل ملت

سازماندهی اداری جمهوری انتقالی

ارتش ملی

معاهدات و توافق نامه های بین المللی

بازنگری در قانون اساسی

در خصوص گذار قانونی

۷

۸

۹

۱۰

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۵

بخش اول: حاکمیت ملی و مردمی

۱ - حاکمیت ملی و مردمی

ماده ۱

ایران ملتی است آزاد، متحد، همبسته، لائیک و بردبار. شهروندان آن، اعم از زن و مرد، بدون تمایز از حیث تعلقات قومی، مذهبی یا اجتماعی، در پیشگاه قانون برابرند.

آزادی‌های آنان توسط قانون اساسی، اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸ و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ تضمین می‌شود.

ماده ۲

تمامی شهروندانی که دارای تابعیت ایرانی هستند، ایرانی محسوب می‌شوند.

هر شخصی، اعم از زن و مرد، که اثبات نماید یکی از والدین یا دو تن از اجداد وی دارای تابعیت ایرانی بوده‌اند، می‌تواند تابعیت ایران را کسب کند.

هر شخصی که دارای تابعیت ایرانی است، از حقوق مقرر برخوردار بوده و ملزم به انجام تکالیف وابسته به آن است.

تمامی افرادی که قرابت نسبی مستقیم با یکی از والدین با تابعیت ایرانی را اثبات کنند، مجاز به شرکت در انتخابات پیش‌بینی شده در این قانون اساسی هستند.

ماده ۳

نماد ملی ایران، پرچم سهرنگ سبز، سفید و سرخ، مزین به نشان شیر و خورشید است. سرود ملی ایران، «ای ایران» است.

شعار ملی ایران، «چو ایران نباشد تن من مباد» است.

زبان رسمی و مشترک ایران، فارسی است. احترام، ترویج و آموزش زبان‌ها و فرهنگ‌های بومی و منطقه‌ای توسط قانون اساسی به رسمیت شناخته شده و تحت حمایت است.

ماده ۴

دموکراسی و حاکمیت ملی، حقوق مقدس و غیرقابل سلب شهروندان ایرانی است که آن را از طریق شرکت در انتخابات با حق رأی همگانی اعمال می‌کنند.

حق رأی برابر است و با رأی مخفی برگزار می‌شود.

هیچ‌کس نمی‌تواند شهروندان را به طور خودسرانه از این حقوق محروم کند. هیچ‌گونه مجازاتی نباید به خودداری از اعمال حق رأی معطوف گردد.

دموکراسی و حاکمیت ملی توسط اصل تفکیک قوا تضمین می‌شود. تفکیک قوا، اعمال قدرت را توسط «حکومت مردم، به دست مردم و برای مردم» تضمین می‌نماید.

اصل لائیسیته، ضامن دموکراسی و حاکمیت ملی است. این اصل به نهادهای سیاسی و تشکیلات اداری کشور تسری می‌یابد.

لائیسیته، آزادی مذهبی و برگزاری آزادانه شعائر دینی را تضمین می‌کند.

ماده ۵

قانون، بیانگر اراده عمومی است. قانون توسط نمایندگان منتخب مردم یا توسط خود مردم از طریق همه‌پرسی وضع می‌گردد.

تمامی شهروندان در سن قانونی، اعم از زن و مرد، طبق شرایط مقرر در قانون از حقوق مدنی و سیاسی برخوردارند.

ماده ۶

احزاب سیاسی نزد مراجع اداری صلاحیت‌دار به ثبت می‌رسند. آنان در تبیین دموکراسی و کثرت‌گرایی سیاسی مشارکت دارند. فعالیت‌های آنان به صورت آزادانه، مسالمت‌آمیز و با احترام به اصول دموکراتیک، انسان‌گرا و لائیک صورت می‌گیرد.

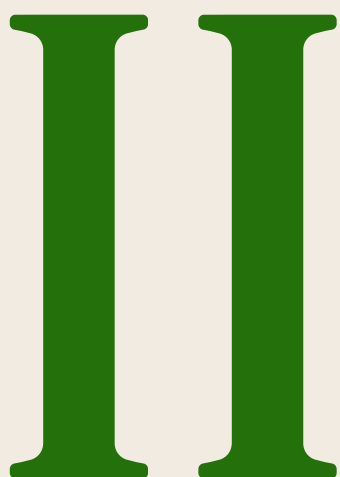
انجمن‌ها و اتحادیه‌ها نزد مراجع اداری ذی‌صلاح اعلام و ثبت می‌گردند.

انجمن‌ها با هدف بیان مطالبات جامعه مدنی و توسعه گفت‌وگو با مقامات سیاسی تشکیل می‌شوند.

اتحادیه‌ها نمایندگی گروه‌های مختلف حرفه‌ای را بر عهده دارند و در گفت‌وگو و توسعه اقتصادی و اجتماعی مشارکت می‌نمایند.

بخش دوم :

ریاست جمهوری

۲ - ریاست جمهوری

ماده ۷

رئیس‌جمهور، ضامن استقلال، حاکمیت، امنیت و تمامیت ارضی ایران است.
او پاسدار قانون اساسی و نهادهای ملی است و بر عملکرد درست مقامات دولتی نظارت دارد.

ماده ۸

رئیس‌جمهور بر تداوم فرآیند دموکراتیزاسیون و پیشرفت فعالیت‌های مجلس مؤسسان نظارت می‌کند.
او برای حسن برگزاری انتخابات پیش‌بینی شده در قانون اساسی، در صورت نیاز، درخواست همکاری‌های فنی بین‌المللی نموده و ناظران بین‌المللی را تعیین می‌کند.
او تمامی مأموریت‌های تعیین شده در مقدمه را رهبری کرده و در صورت تفویض، بر انجام صحیح آن‌ها نظارت می‌نماید.

ماده ۹

پس از انتخاب اعضای سنای مشورتی، او حکم نخست‌وزیر برگزیده را طبق تشریفات ماده ۱۵ تنفیذ می‌کند.
او وزرای دولت انتقالی را به پیشنهاد نخست‌وزیر و در چارچوب یک دولت وفاق ملی (متشکل از چهره‌های سیاسی تمامی جریان‌های صاحب‌نماینده) منصوب می‌نماید.
ریاست هیئت وزیران و تعیین دستور جلسه آن (که هفته‌ای یک بار تشکیل می‌شود) بر عهده اوست. او می‌تواند به تعداد دفعات دلخواه، هیئت وزیران را تشکیل دهد.
رئیس‌جمهور نمی‌تواند در مذاکرات و رأی‌گیری‌های سنای مشورتی و مجلس مؤسسان شرکت کند.
او خطاب به سنای مشورتی، شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و مجلس مؤسسان نطق می‌کند؛ این نطق مستلزم هیچ‌گونه بحث و گفتگویی نیست. پیام او توسط رئیس مجلس مربوطه به صورت ایستاده قرائت می‌شود و اعضای مجلس نیز در طول قرائت ایستاده خواهند بود.

او تاریخ انتخابات همگانی پیش‌بینی شده در قانون اساسی را تعیین می‌کند.

ماده ۱۰

رئیس‌جمهور نماینده ایران در سطح بین‌المللی است.

او با همکاری نخست‌وزیر و وزیر امور خارجه، دیپلماسی کشور را هدایت می‌کند. معاهدات بین‌المللی را امضا می‌کند (مگر در صورت تفویض به وزیر امور خارجه) و بر رعایت آن‌ها در نظم حقوقی داخلی جمهوری نظارت دارد.

او با توافق نخست‌وزیر و وزیر امور خارجه، سفیران را در هیئت وزیران منصوب کرده و استوارنامه سفیران و دیپلمات‌های خارجی را می‌پذیرد.

او فرمانده کل قواست و بر حسن جریان عملیات‌های نظامی نظارت دارد.

ماده ۱۱

رئیس‌جمهور، قوانین و فرمان‌نامه‌ها را با امضای ثانویه نخست‌وزیر و وزیر مربوطه ابلاغ و توشیح می‌کند.

او تاریخ لازم‌الاجرا شدن آن‌ها را تعیین می‌کند که نمی‌تواند بیش از ۶ هفته باشد.

ماده ۱۲

رئیس‌جمهور نمی‌تواند با ابلاغ یک فرمان‌نامه مخالفت کند. با این حال، می‌تواند پیش از ابلاغ، موضوع را به **شورای مشورتی قانون اساسی** ارجاع داده تا درباره انطباق آن با قانون اساسی اظهارنظر کند.

در صورت صدور نظریه عدم انطباق از سوی شورا، رئیس‌جمهور مراتب را به اطلاع نخست‌وزیر و رئیس‌سنای مشورتی می‌رساند.

رئیس‌سنای مشورتی، نظریه عدم انطباق را به سناتورها ارائه داده و آنان متن جدیدی را به نخست‌وزیر پیشنهاد می‌دهند (طبق مواد ۲۴ و ۲۸) که نخست‌وزیر می‌تواند کل یا بخشی از آن را رد کند. متن نهایی جهت ابلاغ به رئیس‌جمهور تقدیم می‌شود و او می‌تواند مجدداً از شورای مشورتی قانون اساسی نظرخواهی کند.

این تشریفات می‌تواند تا بی‌نهایت تکرار شود، مگر آنکه نخست‌وزیر علیرغم نظریه عدم انطباق شورا، بر حفظ فرمان‌نامه پافشاری کند. در این صورت، ابلاغ آن فرمان‌نامه بدون امضای رئیس‌جمهور صورت گرفته و با آغاز به کار اولین دوره پارلمان تحت قانون اساسی مصوب مجلس مؤسسان، به طور خودکار ملغی خواهد شد.

ماده ۱۳

در صورت تهدید یا تعرض علیه منافع حیاتی ملت، به گونه‌ای که استقلال یا تمامیت ارضی آن را به خطر اندازد و نهادها در انجام مأموریت خود ناتوان شوند، رئیس‌جمهور می‌تواند پس از مشورت با نخست‌وزیر، رئیس مجلس مشورتی سنا، رئیس شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، رئیس مجلس مؤسسان و رئیس شورای مشورتی قانون اساسی، وضعیت فوق‌العاده را اعلام کند تا تمامی تدابیر لازم برای پایان دادن به آن در کوتاه‌ترین زمان اتخاذ شود.

اعلام وضعیت فوق‌العاده منجر به صدور یک پیام رادیو-تلویزیونی خطاب به ملت توسط رئیس‌جمهور می‌شود. در صورت نقض تمامیت ارضی ایران توسط یک یا چند قدرت خارجی، رئیس‌جمهور روزانه یک پیام رادیو-تلویزیونی خطاب به ملت ایراد می‌کند.

وضعیت فوق‌العاده می‌تواند پس از گذشت ۶۰ روز، برای یک دوره ۶۰ روزه دیگر، پس از مشورت با نخست‌وزیر، رئیس مجلس مشورتی سنا، رئیس شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، رئیس مجلس مؤسسان و رئیس شورای مشورتی قانون اساسی تمدید شود.

هر تمدید وضعیت فوق‌العاده با صدور پیام رادیو-تلویزیونی رئیس‌جمهور خطاب به ملت همراه است.

در این دوره، و در صورتی که وضعیت مانع انجام وظایف آنان نباشد، مجلس مشورتی سنا، مجلس مؤسسان، شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و شورای مشورتی قانون اساسی به انجام مأموریت خود ادامه می‌دهند و قابل انحلال نیستند.

رئیس‌جمهور می‌تواند نخست‌وزیر و اعضای دولت انتقالی را برکنار کند. در این صورت، او نخست‌وزیر و وزرایی را از میان اعضای مجلس مشورتی سنا و شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، با رعایت اصل «دولت وحدت ملی» مقرر در ماده ۹، منصوب می‌کند. نخست‌وزیر و وزرای برکنار شده پس از رفع وضعیت فوق‌العاده به وظایف خود بازمی‌گردند.

رئیس‌جمهور موظف است شورای مشورتی قانون اساسی را از تمام اقدامات کلی مطلع سازد و نظرات و توصیه‌های آن را دریافت کند. اگر تصمیم بگیرد نظرات و توصیه‌های شورا را اجرا نکند، باید تصمیم خود را مستدل کند. تصمیمات او بدون خدشه به حقوق بنیادین انسان، کرامت و تمامیت جسمی و روحی او اتخاذ می‌شود.

پس از پایان مهلت ۶۰ روزه مندرج در بند ۳، شورای مشورتی قانون اساسی می‌تواند به درخواست رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر، رئیس مجلس مشورتی سنا یا یک‌چهارم سناتورها، فراخوانده شود تا بررسی کند آیا شرایط مندرج در ماده ۱۳ همچنان برقرار است و تمدید مهلت وضعیت فوق‌العاده را توجیه می‌کند یا خیر.

در صورتی که شرایط لازم برای ارجاع به شورای مشورتی قانون اساسی در بند قبل فراهم نباشد، این شورا به ابتکار رئیس خود به صورت خودکار مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.

ماده ۱۴

در صورت بلاتصدی شدن منصب ریاست جمهوری یا ناتوانی رئیس جمهور که توسط شورای مشورتی قانون اساسی احراز شود، رئیس مجلس مشورتی سنا به مدت ۴۵ روز وظایف رئیس جمهور را بر عهده می گیرد.

رئیس شورای مشورتی قانون اساسی، دلایل مستند این وضعیت را طی یک پیام رادیو تلویزیونی به اطلاع ملت می رساند.

فعالیت های سنای مشورتی، شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، نخست وزیر و دولت انتقالی به حالت تعلیق درمی آید و از روز پس از انتخاب رئیس جمهور که مطابق شرایط مقرر در این ماده انتخاب شده است، از سر گرفته می شود.

مجمع مؤسسان به کار خود ادامه می دهد.

کفیل ریاست جمهوری حق ابلاغ هیچ گونه فرمان نامه قانونی را ندارد. وی مکلف است پیش از پایان روز چهل و پنجم از زمان تصدی، مقدمات انتخاب رئیس جمهور جدید را از طریق آراء عمومی و طبق نظام اکثریت در دو مرحله فراهم آورد.

نامزدها باید تأییدیه حمایتی ۳۰ نفر از اعضای «مجمع انتخاب کنندگان» (شامل نخست وزیر، اعضای دولت، اعضای سنای مشورتی، اعضای مجلس مؤسسان و اعضای شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی) را ارائه دهند.

فرآیند رأی گیری تحت نظارت شورای مشورتی قانون اساسی و با حضور ناظران بین المللی از کشورها و سازمان های دارای ساختار دموکراتیک انجام می پذیرد. شورای مشورتی قانون اساسی با رأی اکثریت اعضا، صحت انتخابات را تأیید می کند. در صورت تأیید نامزدی که در شرایطی مغایر با اصول دموکراتیک انتخاب شده باشد، هر یک از اعضای شورا دارای مسئولیت کیفری شخصی خواهند بود.

رئیس جمهور منتخب، ملزم به رعایت چارچوب های سیاسی و برنامه انتقالی مقرر در این قانون اساسی است.

بخش سوم : نخست وزیر

۳ - نخست‌وزیر

ماده ۱۵

نخست‌وزیر برای یک دوره ۲۴ ماهه، با رأی اعضای سنای مشورتی و طی دو مرحله انتخاب می‌شود. وی ظرف ۲۴ ساعت پس از انتخاب، توسط رئیس‌جمهور منصوب و تنفیذ می‌گردد.

نخست‌وزیر ظرف ۸ روز پس از انتصاب، در پیشگاه سنای مشورتی سوگند یاد می‌کند. مراسم سوگند با ایراد بیانیه «سیاست‌های کلی دولت» همراه خواهد بود که مستلزم برگزاری جلسه‌ی بحث و بررسی است.

ماده ۱۶

نخست‌وزیر، مسئول تعیین و هدایت اقدامات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی دولت انتقالی است.

تصمیمات وی باید معطوف به اهداف زیر باشد:

- بازگرداندن آزادی‌های عمومی.
- احیای احترام نهادها به حقوق بنیادین.
- برقراری نظم عمومی و امنیت شهروندان.
- تضمین پیشرفت صحیح فرآیند دموکراتیزاسیون.

در راستای تحقق این اهداف، سیاست‌های نخست‌وزیر بر ایجاد ساختارهای نهادی جهت تجهیز ایران به موارد زیر تمرکز دارد: نظام تأمین اجتماعی، آموزش عمومی اجباری، آموزش عالی در دسترس همگان، سیاست‌های اقتصادی و بودجه‌ای مبتنی بر مشارکت ملی و توزیع عادلانه ثروت، مدیریت دقیق درآمدهای حاصل از منابع طبیعی، و عدالتی منصفانه، شفاف، رایگان و همگانی.

ماده ۱۷

نخست‌وزیر در قبال سیاست‌های دولت انتقالی در برابر سنای مشورتی پاسخگو است. وی از طریق فرمان‌نامه‌های قانونی اداره امور را بر عهده دارد.

در صورت بروز اختلاف میان نخست‌وزیر و سنای مشورتی پیرامون انطباق یک طرح یا پیشنهاد فرمان‌نامه با قانون اساسی، نخست‌وزیر، رئیس سنا یا یک‌چهارم از سناتورها می‌توانند جهت دریافت نظریه کارشناسی، موضوع را به شورای مشورتی قانون اساسی ارجاع دهند.

ماده ۱۸

«قانون تأمین بودجه عمومی ملی»، شرایط مالی نهادهای دولتی، خدمات عمومی و نظام تأمین اجتماعی را تعیین می‌کند. این قانون همچنین ضوابط وصول مالیات را تبیین می‌نماید.

در ضمیمه این قانون، درآمدهای حاصل از بهره‌برداری از منابع طبیعی و درآمدهای ناشی از سرمایه‌گذاری‌های سال گذشته به دقت ذکر می‌گردد.

ماده ۱۹

نخست‌وزیر، لایحه بودجه عمومی ملی را به سنای مشورتی تقدیم می‌کند و سناتورها اصلاحات مدنظر خود را پیشنهاد می‌دهند.

نخست‌وزیر می‌تواند از هر یک از کمیسیون‌های سنای مشورتی یا شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بخواهد تا درباره کل یا بخشی از لایحه بودجه اظهارنظر کنند.

تصویب قانون بودجه طبق تشریفات مقرر در ماده ۲۸ صورت می‌پذیرد. اصلاحاتی که مورد تصویب قرار نگرفته‌اند، در ضمیمه قانون ذکر خواهند شد.

بخش چهارم: دولت انتقالی

IV

۴ - دولت انتقالی

ماده ۲۰

دولت انتقالی متشکل از وزرا و معاونان دولت است که به پیشنهاد نخست‌وزیر و توسط رئیس‌جمهور منصوب می‌گردند. انفصال ایشان از خدمت نیز با تصمیم رئیس‌جمهور صورت می‌پذیرد.

اعضای دولت انتقالی مسئولیت یک وزارتخانه را بر عهده داشته و در قبال مأموریت خود در برابر سنای مشورتی پاسخگو هستند.

اعضای دولت انتقالی مکلفند وظایف خود را در چارچوب روح حاکم بر مفاد ماده ۱۶ ایفا نمایند.

ماده ۲۱

اعضای دولت انتقالی نمی‌توانند هیچ سمت دیگری را همزمان با منصب دولتی خود تصدی کنند. تصدی همزمان مقام دولتی با نمایندگی انتخابی (مانند نمایندگی مجلس) ممنوع است.

در صورت استعفای دولت انتقالی، آنان مجدداً به انجام وظایف و اعمال اختیارات ناشی از مأموریت خود به‌عنوان سناتور بازمی‌گردند.

ماده ۲۲

اعضای دولت در قبال کلیت سیاست‌های دولت انتقالی پاسخگو هستند. ایشان دارای مسئولیت جمعی می‌باشند.

بخش پنجم: سنای مشورتی

V

۵ - سنای مشورتی

ماده ۲۳

سنای مشورتی بر اقدامات دولت در چارچوب مأموریت‌های تعیین‌شده در ماده ۱۶ نظارت می‌کند.

ماده ۲۴

سنای مشورتی پیرامون طرح‌های فرمان‌نامه ارائه‌شده توسط دولت انتقالی، اصلاحیه‌ها و پیشنهادهای فرمان‌نامه که از سوی سناتورها تسلیم شده است، به بحث و تبادل نظر می‌پردازد.

ماده ۲۵

سنای مشورتی دارای ۹ کمیسیون دائمی است که مأموریت آن‌ها بررسی طرح‌های فرمان‌نامه ارسالی از سوی دولت انتقالی، در حوزه‌های تخصصی تعیین‌شده در این قانون اساسی است.

این کمیسیون‌ها به شرح زیر می‌باشند:

- کمیسیون امور اجتماعی، بهداشتی و خانواده.
- کمیسیون امور اقتصادی.
- کمیسیون امور مالی و بهره‌برداری از منابع.
- کمیسیون امور خارجه.
- کمیسیون دفاعی و نیروهای مسلح.
- کمیسیون امور فرهنگی، آموزش ملی و آموزش عالی.
- کمیسیون امور زیست‌محیطی، توسعه پایدار و برنامه‌ریزی برای توسعه تمامی مناطق.
- کمیسیون قانون‌گذاری و تشکیلات اداری جمهوری.

ماده ۲۶

سناتورها از طریق آرای عمومی، طبق ضوابط اکثریت در دو مرحله و برای یک دوره ۲۴ ماهه انتخاب می‌شوند.

هر منطقه توسط ۳ سناتور نمایندگی می‌شود.

ماده ۲۷

رئیس سنای مشورتی با رأی اکثریت اعضای سنا و از میان سناتورها طی دو مرحله انتخاب می‌گردد.

ماده ۲۸

رئیس سنای مشورتی با حضور رؤسای گروه‌های پارلمانی، نشست «کنفرانس رؤسا» را تشکیل داده و دستور کار جلسات را تعیین می‌کند.

او طرح‌های فرمان‌نامه دولت انتقالی را جهت بحث و بررسی ارائه می‌نماید.

او پیشنهادهای فرمان‌نامه و اصلاحیه‌های سناتورها را دریافت نموده و در «کنفرانس رؤسا» بر اساس رأی اکثریت، پیشنهادهای واجد شرایط جهت طرح در صحن علنی را تعیین می‌کند.

طرح‌ها و پیشنهادهای فرمان‌نامه و قانون به رأی سناتورها گذاشته شده و با اکثریت آرای مأخوذه تصویب می‌شوند؛ نتیجه این فرآیند، صدور یک «نظریه مشورتی» موافق یا مخالف خواهد بود.

رئیس سنا سلامت و انضباط رأی‌گیری‌ها را تضمین نموده و نتایج حاصله را به نخست‌وزیر ابلاغ می‌کند.

بخش ششم:
شورای اقتصادی، اجتماعی
و زیست‌محیطی

VI

۶ - شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی

ماده ۲۹

شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، نقش بازوی مشورتی را برای رئیس‌جمهور، دولت انتقالی و سنای مشورتی ایفا می‌کند. این شورا مأموریت‌های ارزیابی را هدایت نموده و توصیه‌نامه‌هایی صادر می‌نماید.

نتایج بررسی‌ها و گزارش‌های این شورا به صورت عمومی منتشر می‌گردد.

ماده ۳۰

شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی متشکل از نمایندگان جامعه مدنی، انجمن‌ها و سازمان‌های صنفی است که از گروه‌های مختلف اجتماعی-حرفه‌ای برگزیده می‌شوند.

ماده ۳۱

این شورا دارای ۶ کمیسیون دائمی است:

- کمیسیون امور اجتماعی، بهداشتی و خانواده.
- کمیسیون امور زیست‌محیطی و کشاورزی.
- کمیسیون امور فرهنگی، ورزش و جوانان.
- کمیسیون امور اقتصادی و دارایی.
- کمیسیون امور معدنی و نفتی.
- کمیسیون امور بین‌الملل.

رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر و رئیس سنای مشورتی، هر یک ۵ عضو را برای هر کمیسیون منصوب می‌کنند. مجموع اعضای منصوب‌شده، «شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی» را تشکیل می‌دهند.

بخش هفتم: مجلس مؤسسان

VII

۷ - مجلس مؤسسان

ماده ۳۲

مجلس مؤسسان مأموریت دارد طرح قانون اساسی را که تعیین‌کننده سازماندهی سیاسی و نهادی ایران است، تدوین نماید.

مجلس مؤسسان در پایان فعالیت خود، باید طرحی را ارائه دهد که با رعایت اصول زیر تدوین شده باشد:

- انطباق طرح قانون اساسی با اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸ و میثاق حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶.
- ارجاع صریح به متون بنیادین فوق در متن قانون اساسی به گونه‌ای که در حقوق جاری قابل اجرا باشند.
- احترام به اصل تفکیک قوا، متضمن مسئولیت قوه مجریه در برابر قوه مقننه و استقلال کامل قوه قضائیه.
- اصل بی‌طرفی سیاسی رئیس دولت.
- اصل نظام پارلمانی، متضمن اعمال مؤثر قدرت اجرایی توسط دولتی که تحت اقتدار رئیس دولت انتخاب شده است.
- احترام به اصل لائیسیته، به معنای جدایی امور سیاسی از امور مذهبی.
- احترام به اصل برابری حقوقی شهروندان در برابر قانون.

طرح پیشنهادی مجلس مؤسسان باید برای دوره‌ای ۴ ماهه از زمان لازم‌الاجرا شدن، مقررات «بخش دهم» را در خود بگنجاند؛ پس از انقضای این مهلت، مقررات مزبور خودبه‌خود ملغی‌الاثرباشند.

ماده ۳۳

طرح قانون اساسی پیشنهادی مجلس مؤسسان باید موارد زیر را پیش‌بینی نماید:

- یک مجلس عُلّیا به عنوان نماینده مناطق؛
- یک مجلس سُفلی به عنوان نماینده حوزه‌های انتخابیه؛
- یک یا چند مرجع عالی قضایی مستقل از هرگونه قدرت سیاسی، که مسئول نظارت بر اجرای صحیح قانون باشند؛
- یک مرجع قضایی قانون اساسی مستقل جهت نظارت بر انطباق قوانین با قانون اساسی؛
- یک مرجع قضایی مستقل جهت نظارت بر حساب‌ها و هزینه‌های عمومی.

ماده ۳۴

مجلس مؤسسان با نظام انتخاباتی تناسبی انتخاب می‌شود و دارای ۳۰۰ عضو است. رئیس و ۳ نایب‌رئیس آن با اکثریت آرای مأخوذه انتخاب می‌گردند.

ماده ۳۵

ارزیابی پیشنهادهای اعضای مجلس مؤسسان بر عهده «کمیسیون قوانین» است که متشکل از ۹ عضو منتخب با اکثریت آرا می‌باشد. گزارش‌های این کمیسیون به صورت عمومی منتشر شده و موضوع هیچ بحث و مناظره‌ای نخواهد بود.

ماده ۳۶

نظارت بر انطباق پیشنهادهای اعضای مجلس مؤسسان با موازین قانونی، بر عهده «کمیسیون نظارت» متشکل از ۹ عضو منتخب است. این کمیسیون، رئیس مجلس مؤسسان را در سازماندهی مذاکرات یاری می‌دهد. رئیس مجلس مؤسسان می‌تواند برای دریافت نظریه تکمیلی به شورای مشورتی قانون اساسی رجوع نماید.

ماده ۳۷

اعضای مجلس مؤسسان می‌توانند جهت رفع نیازهای کاری خود، کمیسیون‌های مطالعاتی تشکیل دهند.

ماده ۳۸

مجلس مؤسسان ۱۸ ماه از زمان آغاز به کار فرصت دارد تا متن نهایی قانون اساسی را به شورای مشورتی قانون اساسی ارائه دهد.

این طرح نهایی باید شامل دو نسخه باشد: یک نسخه با پیش‌بینی نظام جمهوری و نسخه‌ی دیگر با پیش‌بینی نظام پادشاهی مشروطه و پارلمانی.

در هر دو حالت، رئیس کشور باید دارای اختیاراتی نمادین و تشریفاتی جهت وفاق ملی باشد. او باید فراتر از جریان‌های سیاسی قرار گیرد تا بر حسن عملکرد نهادهای دموکراتیک و صیانت از حقوق بنیادین شهروندان نظارت نماید.

ماده ۳۹

شورای مشورتی قانون اساسی ظرف ۲۱ روز پس از دریافت طرح، انطباق پیش‌نویس نهایی قانون اساسی را با اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ و مقدمه قانون اساسی و همچنین با مواد ۳۲، ۳۳ و ۳۸ بررسی خواهد کرد.

در صورت تأیید، شورای مشورتی قانون اساسی حکم انطباق را صادر و به رئیس‌جمهور تسلیم می‌کند.

رئیس شورای مشورتی قانون اساسی رأی را در قالب یک بیانیه رادیو-تلویزیونی خطاب به ملت، با حضور اعضای شورای مشورتی قانون اساسی قرائت می‌کند.

رئیس‌جمهور، در حضور نخست‌وزیر، رئیس مجلس مشورتی سنا و رئیس مجلس مؤسسان، یک بیانیه رادیو-تلویزیونی خطاب به ملت ایراد می‌کند و آغاز اجرای روند همه‌پرسی پیش‌بینی‌شده در ماده ۴۱ را اعلام می‌نماید.

ماده ۴۰

در صورت عدم انطباق، شورای مشورتی قانون اساسی حکم به مغایرت با قانون اساسی صادر نموده و آن را به رئیس‌جمهور و رئیس مجلس مؤسسان تسلیم می‌نماید.

رئیس‌جمهور ملاحظات خود را ظرف مدت ۱۵ روز از زمان تسلیم گزارش، به رئیس مجلس مؤسسان ابلاغ می‌کند. وی به رئیس مجلس مؤسسان مهلتی ۲ تا ۴ ماهه جهت ارائه طرح جدید قانون اساسی اعطا می‌نماید.

رئیس مجلس مؤسسان پس از مشورت با کمیسیون قوانین و کمیسیون نظارت و بر پایه پیشنهادهای آن‌ها (هر یک در چارچوب مأموریت‌های مربوط به خود)، ملاحظات و اصلاحات خود را ظرف مدت ۱۵ روز از زمان دریافت ملاحظات رئیس‌جمهور، به اعضای مجلس مؤسسان ابلاغ می‌نماید.

چنانچه پس از پایان مهلت اعطایی توسط رئیس‌جمهور، طرح جدید طبق تشریفات مقرر در بند اول ماده ۳۹، مجدداً توسط شورای مشورتی قانون اساسی مغایر با قانون اساسی اعلام گردد، رئیس‌جمهور فرمان انحلال مجلس مؤسسان را صادر نموده و دستور برگزاری انتخابات جدید را ظرف مدت ۴۵ روز صادر می‌نماید.

در این صورت، تشریفات پیش‌بینی شده در بخش هفتم مجدداً تکرار خواهد شد.

ماده ۴۱

رئیس‌جمهور، در مهلت ۶۰ روز از تاریخ صدور رأی انطباق با قانون اساسی توسط شورای مشورتی قانون اساسی، همه‌پرسی تصویب پیش‌نویس قانون اساسی را برگزار می‌کند:

همه‌پرسی دو سؤال زیر را به رأی می‌گذارد :

- آیا طرح قانون اساسی ارائه شده توسط مجلس مؤسسان را تأیید می‌کنید؟ (آری یا نه)
- کدام نظام سیاسی را برای ایران ترجیح می‌دهید: جمهوری یا پادشاهی مشروطه و پارلمانی؟

پیش‌نویس قانون اساسی با اکثریت آراء مأخوذه تصویب می‌شود.

در صورت رد شدن پیش‌نویس قانون اساسی، رئیس‌جمهور انحلال مجلس مؤسسان را اعلام می‌کند و انتخابات مجلس مؤسسان جدید را ظرف مهلت ۴۵ روز برگزار می‌نماید.

ماده ۴۲

اگر تصویب شود، پیش‌نویس قانون اساسی توسط رئیس‌جمهور در روز بعد از همه‌پرسی در یک مراسم رسمی ابلاغ می‌شود.

رئیس‌جمهور بیانیه‌ای رادیو-تلویزیونی خطاب به ملت ایراد می‌کند.

قانون اساسی ۲۱ روز پس از ابلاغ لازم‌الاجرا خواهد شد.

ماده ۴۳

رئیس‌جمهور ظرف ۹۰ روز پس از تصویب قانون اساسی جدید، انتخابات مقرر در آن را برگزار می‌نماید.

بخش هشتم: قوه قضائیه

VIII

۷ - قوه قضائیه

ماده ۴۴

قوه قضائیه متشکل از قضات محاکم و قضات دادسرا است. ریاست این قوه با رئیس‌جمهور است که استقلال آن را تضمین می‌نماید. رئیس شورای مشورتی قانون اساسی، رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل ملت، وی را در این امر یاری می‌دهند.

قضات دادسرا وظایف خود را تحت نظر دادستان کل ملت انجام می‌دهند. آنان به پیشنهاد دادستان کل ملت، نخست‌وزیر و وزیر دادگستری، توسط رئیس‌جمهور منصوب می‌گردند و سیاست‌های کیفری دولت انتقالی را به اجرا درمی‌آورند.

قضات محاکم توسط «شورای ملی قضایی» منصوب می‌شوند. استقلال آنان توسط رئیس‌جمهور تضمین و توسط شورای مشورتی قانون اساسی نظارت می‌شود. این قضات غیرقابل عزل هستند.

یک قانون ارگانیک، سازماندهی قضایی را تعیین خواهد کرد.

ماده ۴۵

شورای ملی قضایی به امور انتظامی و انضباطی قضات محاکم رسیدگی می‌کند.

شورای انتظامی قضات محاکم متشکل است از ۷ قاضی محکمه منتخب با رأی همکاران خود، ۲ عضو قانون وکلا از حوزه‌ای که قاضی تحت تعقیب در ۱۰ سال گذشته در آن فعالیت نکرده باشد از طریق قرعه‌کشی از فهرست شورای ملی قانون‌های وکلا، و ۵ حقوقدان برجسته از طریق قرعه‌کشی از فهرست استادان حقوق تأیید شده توسط وزارت علوم و آموزش عالی.

ریاست این شورا با رئیس دیوان عالی کشور است.

شورای انتظامی قضات دادسرا متشکل است از ۷ قاضی دادسرا منتخب با رأی همکاران خود، ۲ عضو از شورای قانون وکلای یکی از حوزه‌هایی که قاضی تحت تعقیب در طول ۱۰ سال گذشته در آن اشتغال نداشته است، از طریق قرعه‌کشی از فهرستی که توسط قانون ملی وکلا تنظیم شده انتخاب می‌شوند، و ۵ حقوقدان واجد صلاحیت که از طریق قرعه‌کشی از میان فهرست اساتید حقوق تهیه شده توسط رئیس‌جمهور، پس از مشورت با نخست‌وزیر و وزیر دادگستری، برگزیده می‌شوند.

ریاست این شورا بر عهده دادستان کل ملت است.

نام وکلا و استادان حقوق نمی‌تواند به طور همزمان در هر دو فهرست مذکور در این ماده درج گردد.

ماده ۴۶

هر شخص محکوم شده‌ای حق دارد درخواست نماید که پرونده‌اش مجدداً از حیث ماهوی مورد رسیدگی قرار گیرد.

تمامی تصمیمات صادره از دادگاه‌های تجدیدنظر می‌تواند جهت فرجام‌خواهی به دیوان عالی کشور ارجاع شود تا درباره حسن اجرای قانون تصمیم گرفته شود.

ماده ۴۷

هر یک از مقررات حقوق جاری می‌تواند در جریان یک پرونده قضایی، به درخواست یکی از طرفین، دادستان یا رأساً توسط دادگاه، جهت نظارت بر انطباق با قانون اساسی به شورای مشورتی قانون اساسی ارجاع گردد.

ارجاع امر به شورای مشورتی قانون اساسی باید مستدل باشد و دیوان عالی کشور پیش از آن، نظریه خود را درباره لزوم این ارجاع اعلام می‌دارد.

در صورت اعلام عدم انطباق با قانون اساسی، نظریه شورای مشورتی برای مرجع قضایی مربوطه لازم‌الاتباع بوده و ماده قانونی مورد اعتراض در چارچوب این نظارت، ملغی می‌گردد.

ماده ۴۸

هیچ‌کس نباید تحت رفتارهای جسمی یا روانی غیرانسانی، بی‌رحمانه و تحقیرآمیز قرار گیرد. مرجع قضایی تضمین می‌کند که اصحاب دعوا با رعایت کرامت انسانی مورد محاکمه قرار گیرند.

هیچ‌کس نمی‌تواند به‌طور خودسرانه بازداشت شود.

اصحاب دعوا از اتهامات و دلایل تعقیب قضایی که متوجه آنان است مطلع می‌شوند.

تمامی ادله له یا علیه آنان، در صورت داشتن وکیل، در اختیار وکیلشان نیز قرار می‌گیرد و به آنان ابلاغ می‌شود. آنان امکان پاسخ‌گویی به این ادله را دارند.

ماده ۴۹

هر اصحاب دعوا (متهم یا طرف دعوا) حق برخورداری از وکیل دارد.

وکلا دادگستری مأموریت دفاع از منافع اصحاب دعوا را انجام می‌دهند. آنان به دلیل انجام وظایف حرفه‌ای خود قابل تعقیب قضایی نیستند. مکاتبات و ارتباطات آنان با اصحاب دعوا تحت حمایت «راز حرفه‌ای» قرار دارد که غیرقابل نقض است.

وکلا دادگستری به پرونده‌ای که توسط مرجع تعقیب تشکیل شده است دسترسی دارند. آنان به اتهامات و دلایل تعقیب علیه اصحاب دعوایی که از آن‌ها دفاع می‌کنند پاسخ می‌دهند.

ماده ۵۰

حکمی که در دوران جمهوری اسلامی ایران مبنی بر مجازات اعدام علیه هر شخصی صادر شده باشد، در صورتی که وی به ارتکاب عملی که منجر به مرگ شده است محکوم شناخته نشده باشد، به حبس ابد تبدیل می‌شود.

در صورتی که مجازات مقرر برای جرمی که فرد به آن محکوم شده است به موجب یک فرمان تعیین شده باشد، و مشروط بر آنکه مجازات سبک‌تر باشد، محکوم‌علیه به مجازاتی معادل حداکثر مجازات قابل اعمال محکوم می‌شود.

ماده ۵۱

رئیس جمهور اختیار عفو و اختیار اعطای بخشودگی عمومی را در اختیار دارد و این اختیارات را پس از مشورت با نخست‌وزیر، وزیر دادگستری، رئیس دیوان عالی کشور، رئیس شورای مشورتی قانون اساسی و دادستان کل کشور اعمال می‌کند.

رئیس جمهور، پس از مشورت با نخست‌وزیر و وزیر دادگستری، کمیسیونی متشکل از ۹ قاضی را منصوب می‌کند که مأمور رسیدگی، بنا به دستور دادستان کل کشور یا بنا به درخواست هر ذی‌نفع، به بازنگری در مجازات‌های کیفری و مجازات‌های ناشی از بدهی صادرشده در دوران جمهوری اسلامی ایران است.

هر فردی که به دلیل اعمال حقی که در اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ و مقدمه قانون اساسی مورد حمایت قرار گرفته است محکوم شده باشد، مورد عفو قرار می‌گیرد. رئیس‌جمهور پس از مشورت با کمیسیون بازنگری، این امر را رسمیت می‌بخشد.

ماده ۵۲

هیچ حکم اعدامی نمی‌تواند پیش از لازم‌الاجرا شدن فرمانی که اصلاح قانون جزا را مقرر می‌دارد، اجرا شود.

فرمان اصلاح قانون جزا پیش‌بینی می‌کند که هیچ حکم اعدامی بدون تأیید رئیس‌جمهور قابل اجرا نیست؛ این تأیید می‌تواند مستقیماً توسط رئیس‌جمهور یا به موجب تفویض اختیار او به هر شخص صالح و دارای تجربه قضایی قابل‌توجه انجام شود.

ماده ۵۳

حقوق پیش‌بینی شده در مواد ۴۶ و ۴۷ تحت نظارت قوه قضائیه (به عنوان نگهبان آزادی‌های فردی) و از طریق راهکارهای قانونی مقرر، اعمال می‌گردد.

رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر ظرف ۴ هفته از زمان لازم‌الاجرا شدن قانون اساسی، مکلف به اجرای مفاد بندهای ۲ و ۳ ماده ۴۴ و ماده ۴۵ هستند.

بخش نهم:
شورای مشورتی
قانون اساسی

IX

۹ - شورای مشورتی قانون اساسی

ماده ۵۴

شورای مشورتی قانون اساسی، مرجع تبیین موازین حقوقی و تفسیر این قانون اساسی است.

این شورا متشکل از ۱۵ عضو با صلاحیت حقوقدانی است که توسط رئیس‌جمهور منصوب می‌گردند؛ این انتصاب بر پایه پیشنهادهای یک‌سوم (۵ نفر) از سوی نخست‌وزیر، یک‌سوم از سوی رئیس سنای مشورتی و یک‌سوم از سوی رئیس شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی صورت می‌پذیرد.

این شورا در خصوص مطابقت با قانون اساسی پیشنویس‌های فرمان (اُردُنانس) و قانون‌های تأمین مالی عمومی ملی، در شرایط پیش‌بینی‌شده در قانون اساسی، اظهار نظر و رسیدگی می‌کند.

نظرات این شورا برای رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر الزام‌آور نیست.

ماده ۵۵

در صورت بروز اختلال در عملکرد نهادها یا منازعه میان مقامات رسمی، رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر یا یک‌چهارم از سناتورها می‌توانند «پرسش قانونی» را در این شورا مطرح نمایند.

تصمیم شورا در این موارد برای تمامی مقامات رسمی لازم‌الاجرا است و سرپیچی از آن، نقض قانون اساسی تلقی می‌گردد.

ماده ۵۶

شورای مشورتی، مرجع اعلام بلاتصدی بودن مقام ریاست‌جمهوری یا احراز ناتوانی رئیس‌جمهور در انجام مأموریت‌های قانونی خویش است.

این شورا بر سازماندهی انتخابات جدید ریاست‌جمهوری، طبق مفاد ماده ۱۴، نظارت می‌کند.

بخش دهم: دادستان کل ملت

۱۰ - دادستان کل ملت

ماده ۵۷

دادستان کل ملت، مسئولیت سازماندهی و نظارت بر فرآیند آشتی ملی را بر عهده دارد.

وی توسط رئیس‌جمهور، پس از مشورت با نخست‌وزیر، وزیر دادگستری و رئیس سنای مشورتی منصوب می‌گردد.

ماده ۵۸

دادستان کل کشور، به ابتکار خود، یا به درخواست رئیس‌جمهور یا نخست‌وزیر، یا بر اساس شکایت هر شخصی که ادعای نقض حق داشته باشد، تحقیقات مربوط به اعمال مجرمانه ارتکاب‌یافته تحت اقتدار رهبران انقلاب اسلامی و رهبران جمهوری اسلامی را از تاریخ ۱۱ فوریه ۱۹۷۹ تا روز اعلامیه رادیو-تلویزیونی‌ای که طی آن شاهزاده رضا پهلوی لازم‌الاجرا شدن قانون اساسی را مطابق مقدمه اعلام می‌کند، آغاز و هدایت می‌نماید.

وی از رئیس‌جمهور درخواست می‌کند که افرادی که اعمال منتسب به آنان مشمول عناوین مندرج در اساسنامه رم مؤسس دیوان کیفری بین‌المللی است، به این دیوان ارجاع داده شوند.

وی افرادی را که اعمال ارتكابی آنان مشمول عناوین مندرج در اساسنامه رم است اما دیوان کیفری بین‌المللی نسبت به آن‌ها صلاحیت ندارد، به دادگاه ویژه ارجاع می‌دهد. وی در خصوص هر شخصی که اعمال او تحت رژیم جمهوری اسلامی ناشی از دستورات سلسله‌مراتب سیاسی یا امنیتی آن رژیم بوده است، موضوع را به کمیسیون حقیقت و آشتی ارجاع می‌دهد.

یک قانون ارگانیک، آیین دادرسی مربوط به سازوکار آشتی ملی را تعیین می‌کند.

ماده ۵۹

رئیس‌جمهور، مستقیماً یا با تفویض اختیار به وزیر دادگستری، تصمیم خود مبنی بر استرداد متهمی را که دادستان کل ملت ارجاع او به دیوان کیفری بین‌المللی را تقاضا کرده است، به وی ابلاغ می‌کند.

در صورت مخالفت رئیس‌جمهور با استرداد، فرد تحت تعقیب به دادگاه ویژه ارجاع خواهد شد.

ماده ۶۰

دادستان کل کشور، از تاریخ انتصاب خود، هر شش ماه یک‌بار گزارشی درباره پیشرفت روند آشتی ملی به رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر و وزیر دادگستری ارائه می‌نماید.

او در برابر مجلس مشورتی سنا سخنرانی می‌کند که این سخنرانی منجر به یک بحث می‌شود و در پایان آن، دولت انتقالی تعهدات خود را برای ادامه روند آشتی ملی ارائه می‌نماید.

بخش یازدهم:
سازماندهی اداری
جمهوری انتقالی

XI

۱۱ - سازماندهی اداری جمهوری انتقالی

ماده ۶۱

اداره قلمرو ملی بر پایه نظام «بخش‌ها» و «استان‌ها» سازماندهی می‌شود.

ماده ۶۲

اعضای شورای شهر از روی یک فهرست و بر اساس نظام تناسبی برای مدت ۲۴ ماه انتخاب می‌شوند. شهردار در نخستین جلسه شورا با اکثریت مطلق آرا برگزیده می‌شود.

تعداد اعضای شوراهای شهر بر اساس جمعیت به شرح زیر است:

- کمتر از ۱,۰۰۰ نفر: ۵ عضو
- کمتر از ۵,۰۰۰ نفر: ۹ عضو
- کمتر از ۱۰,۰۰۰ نفر: ۱۳ عضو
- کمتر از ۲۰,۰۰۰ نفر: ۱۷ عضو
- کمتر از ۶۰,۰۰۰ نفر: ۲۷ عضو
- کمتر از ۱۰۰,۰۰۰ نفر: ۳۳ عضو
- کمتر از ۵۰۰,۰۰۰ نفر: ۴۷ عضو
- کمتر از ۱,۰۰۰,۰۰۰ نفر: ۵۵ عضو
- کمتر از ۲,۰۰۰,۰۰۰ نفر: ۶۷ عضو
- بیش از ۲,۰۰۰,۰۰۰ نفر: ۷۵ عضو

اداره بخش‌های با جمعیت کمتر از ۵۰۰ نفر توسط فرماندار در قالب مجموعه بخش‌ها با حداقل جمعیت ۱,۰۰۰ نفر سازماندهی می‌شود.

یک قانون تشکیلاتی، سازماندهی شوراهای شهرداری، نحوه تأمین مالی و اعطای اختیارات آنها توسط دولت، اختیارات و جایگاه مقامات منتخب شهرداری را تعیین می‌کند.

ماده ۶۳

فرمانداران مجری سیاست‌های دولت در مناطق بوده و تداوم حاکمیت دولت را تضمین می‌کنند. آنان اطلاعات اقتصادی، مالی، اجتماعی، آموزشی، زیست‌محیطی، امنیتی و همچنین هرگونه اطلاعاتی که مداخله دولت در آن ضروری است را به دولت گزارش می‌دهند.

فرمانداران توسط رئیس‌جمهور به پیشنهاد نخست‌وزیر و وزیر کشور برای مدت ۲۴ ماه منصوب می‌شوند.

برای شهرهای تهران، مشهد، اصفهان، تبریز، کرج و شیراز، فرماندار ویژه منصوب می‌گردد.

ماده ۶۴

فرمانداران نیازهای مالی خدمات عمومی در منطقه خود را ارزیابی می‌کنند. آنان درخواست‌های شهرداری‌های منطقه خود را دریافت و بررسی می‌کنند و پیشنهادهایی برای طرح‌های تأمین مالی به دولت ارائه می‌دهند.

طرح‌های تأمین مالی که توسط دولت تصویب می‌شود، خارج از چارچوب تعیین‌شده در قانون تأمین مالی عمومی ملی، صرفاً جهت اطلاع به مجلس مشورتی سنا و شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی ارائه می‌گردد. این طرح‌ها به صورت عمومی منتشر می‌شوند.

ماده ۶۵

فرمانداران مسئول حفظ نظم عمومی و تضمین امنیت شهروندان هستند. آنان فرماندهی نیروهای انتظامی را بر عهده داشته و گزارش مأموریت خود را به نخست‌وزیر ارائه می‌دهند.

فرمانداران حق فراخوانی و استفاده از نیروهای نظامی را ندارند.

بخش دوازدهم: ارتش ملی

XII

۱۲ - ارتش ملی

ماده ۶۶

ارتش ملی واحد و تجزیه‌ناپذیر است.

این ارتش متشکل از نیروی زمینی، نیروی دریایی، نیروی هوایی و ژاندارمری ملی است. مأموریت قانون اساسی آن دفاع از مرزها و تمامیت ارضی ایران است.

ماده ۶۷

سربازان ارتش ملی از شهروندان ایران هستند. آنان موظف به حفظ بی‌طرفی کامل بوده و انجام هرگونه فعالیت سیاسی و تجاری برای آنان ممنوع است. نظامیان از حق رأی برخوردارند.

ماده ۶۸

شهروندان خارجی که تحت رژیم جمهوری اسلامی در ارتش ایران یا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی خدمت کرده‌اند، ممکن است بنا به تصمیم رئیس‌جمهور و پس از مشورت با نخست‌وزیر و وزیر دفاع، جهت پیوستن به یک یگان نظامی خاص تحت فرماندهی ستاد کل ارتش ملی پذیرفته شوند.

هر شهروند خارجی شاغل در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی که مرتکب جنایات مندرج در اساسنامه رم دیوان کیفری بین‌المللی شده باشد، مشمول رویه مقرر در ماده ۵۸ خواهد بود.

ماده ۶۹

افسران عالی‌رتبه توسط رئیس‌جمهور منصوب می‌شوند. انتصاب افسران ارشد نیز با رئیس‌جمهور است که می‌تواند این اختیار را به وزیر دفاع تفویض نماید. رئیس‌جمهور اختیار تنزیل درجه یا برکناری هر نظامی را در هر رتبه‌ای که باشد، داراست.

ماده ۷۰

هر سربازی که در زمان رژیم جمهوری اسلامی در ارتش یا سپاه پاسداران خدمت کرده و به موجب ماده ۵۸ تحت تعقیب قرار گرفته یا در دادگاه ویژه یا محاکم عمومی محکوم شده باشد، می‌تواند پس از مشورت رئیس‌جمهور با نخست‌وزیر، وزیر دفاع و وزیر دادگستری، مشمول عفو یا بخشودگی قرار گیرد.

چگونگی رفتار و عملکرد وی در زمان سقوط رژیم جمهوری اسلامی در این تصمیم لحاظ خواهد شد.

بخش سیزدهم:
معاهدات و
توافق‌نامه‌های بین‌المللی

XIII

۱۳ - معاهدات و توافق‌نامه‌های بین‌المللی

ماده ۷۱

رئیس‌جمهور هدایت مذاکرات بین‌المللی و تنفیذ موافقت‌نامه‌ها و معاهدات بین‌المللی را بر عهده دارد. وزیر امور خارجه و بر حسب مورد، وزیر مربوطه وی را یاری می‌دهد.

اختیارات وی در مذاکره می‌تواند به وزیر مربوط به موضوع معاهده تفویض شود.

ماده ۷۲

پیش از تصویب نهایی، معاهدات و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی باید مورد کنترل انطباق با قانون اساسی توسط شورای مشورتی قانون اساسی قرار گیرند؛ این شورا به درخواست رئیس‌جمهور تشکیل می‌شود و رئیس‌جمهور می‌تواند اجرای روند پیش‌بینی‌شده در ماده ۷۶ را توصیه کند.

کنترل شورای مشورتی قانون اساسی شامل بررسی رعایت اصل عمل متقابل نیز می‌شود.

معاهدات و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی، پس از تصویب توسط رئیس‌جمهور، از طریق یک فرمان و در شرایط پیش‌بینی‌شده در ماده ۲۸، به حقوق داخلی (حقوق موضوعه) منتقل می‌شوند.

دولت انتقالی مسئول تضمین انطباق قوانین با معاهدات و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی تصویب و اجراشده است. در صورت لزوم، این دولت برای اخذ نظر مشورتی به شورای مشورتی قانون اساسی مراجعه می‌کند.

قانون اساسی می‌تواند طبق شرایط پیش‌بینی‌شده در بخش نهم مورد بازنگری قرار گیرد تا با معاهده‌ای که تصویب شده است منطبق شود.

ماده ۷۳

هیچ توافق بین‌المللی نمی‌تواند متضمن سلب حاکمیت جمهوری بر بخشی از قلمرو ملی، ثروت‌های طبیعی یا گروه‌هایی از جمعیت کشور باشد.

ماده ۷۴

هرگونه فعالیت غیرنظامی یا نظامی مرتبط با حاکمیت ملی که تحت هدایت دولت است، می‌تواند موضوع یک معاهده باشد؛ مشروط بر آنکه در صورت بروز شرایط ماده ۱۳ یا نیاز حیاتی ملت، دولت حق بازپس‌گیری اختیارات خود را حتی با نقض معاهده مذکور داشته باشد.

رئیس‌جمهور می‌تواند در این باره با شورای مشورتی قانون اساسی مشورت کند.

بخش چهاردهم: بازنگری در قانون اساسی

XIV

۱۴ - بازنگری در قانون اساسی

ماده ۷۵

فرآیند بازنگری قانون اساسی با تصمیم رئیس‌جمهور، پس از مشورت با نخست‌وزیر، وزیر دادگستری، رئیس مجلس مشورتی سنا، رئیس شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، رؤسای گروه‌های حاضر در مجلس مشورتی سنا، دادستان کل کشور و رئیس دیوان عالی کشور آغاز می‌شود.

مقررات مربوط به مقدمه، مجلس مؤسسان و مدت دوره‌های انتخابی قابل بازنگری نیستند.

ماده ۷۶

شورای مشورتی قانون اساسی ظرف ۲۱ روز پس از تاریخ ارسال آن توسط رئیس‌جمهور، انطباق طرح بازنگری را با اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸، میثاق حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ و مقدمه حاضر کنترل می‌کند.

در صورت تأیید انطباق، رئیس‌جمهور طرح بازنگری را ظرف ۴۵ روز به همه‌پرسی می‌گذارد و برگزاری آن را طی پیامی رادیو-تلویزیونی اعلام می‌کند.

چنانچه بازنگری به موجب ماده ۷۲ ضرورت یافته باشد، پس از تأیید شورا، طرح به رأی مشترک سنای مشورتی و شورای اقتصادی گذاشته می‌شود. تصویب آن مستلزم اکثریت سه‌چهارم آرای مأخوذه در هر یک از این دو مجمع است.

ماده ۷۷

در صورت تصویب طرح بازنگری، رئیس‌جمهور مقررات جدید را ظرف ۲۴ ساعت ابلاغ می‌کند.

زمان لازم‌الاجرا شدن این مقررات نمی‌تواند بیش از ۸ روز به تأخیر بیفتد.

ماده ۷۸

بازنگری در قانون اساسی در شرایط مذکور در مواد ۱۳ و ۱۴ ممنوع است.

بخش پانزدهم: در خصوص گذار قانونی

XV

۱۵ - در خصوص گذار قانونی

ماده ۷۹

این قانون اساسی به محض لازم‌الاجرا شدن قانون اساسی مصوب (موضوع ماده ۴۲)، خودبه‌خود ملغی‌الاث‌ر گشته و از درجه اعتبار ساقط می‌شود.

ماده ۸۰

مأموریت‌های انتخابی پیش‌بینی شده در دوران قانون اساسی انتقالی تا پایان مهلت خود ادامه می‌یابند. سنای مشورتی و شورای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تنها در صورتی قابل انحلال هستند که در قانون اساسی جدید چنین امکانی پیش‌بینی شده باشد؛ این امر نیز تنها پس از انقضای مهلت ۲ ماهه از زمان لازم‌الاجرا شدن قانون اساسی جدید میسر خواهد بود.

در طول این دوره انتقالی دو ماهه، هیچ طرح یا پیشنهاد فرمان‌نامه جدیدی نباید جهت بحث و رأی‌گیری ارائه گردد. تنها طرح‌ها و پیشنهادهایی که پیش‌تر در دفتر مجمع مربوطه به ثبت رسیده‌اند، می‌توانند موضوع بحث و رأی‌گیری قرار گیرند.

ماده ۸۱

مأموریت رئیس‌جمهور با استقرار و سوگند رئیس جدید کشور (تحت شرایط مقرر در بخش هفتم قانون اساسی مصوب) به پایان می‌رسد.

در صورت انتخاب نظام جمهوری، رئیس‌جمهور طبق ضوابط پیش‌بینی شده در قانون اساسی جدید انتخاب خواهد شد.

در صورت انتخاب نظام پادشاهی مشروطه و پارلمانی، شاه ایران در پی انتخاباتی که شرایط آن در یک قانون ارگانیک با عنوان قانون بنیادی کشور شاهنشاهی ایران تعیین می‌گردد، اعلام و مستقر خواهد شد.

ماده ۸۲

فرمان‌نامه‌های صادر شده توسط نخست‌وزیر و دولت انتقالی در چارچوب این قانون اساسی، باید ظرف مدت ۳ ماه از تاریخ آغاز به کار نخستین دوره پارلمان، جهت تأیید یا رد به رأی گذاشته شوند.

ماده ۸۳

دادرسی‌های کیفری آغاز شده در طول دوره انتقالی، در صورت لزوم تحت توصیف‌های حقوقی جدید ادامه خواهند یافت. مجازات‌های در نظر گرفته شده نباید سنگین‌تر از پیش باشند.

چنانچه اعمال ارتكابی دیگر واجد وصف مجرمانه نباشند، قرار توقیف تعقیب صادر خواهد شد.

